

NHÂN TỐ NĂNG LƯỢNG TRONG “ĐẠI KẾ HOẠCH CHÂU Á” CỦA NGA

TS. Đỗ Minh Cao

Viện Nghiên cứu Trung Quốc

Những năm gần đây, với sự phát triển về mặt lý luận của một số quan điểm hiện đại như địa - chính trị, địa - kinh tế, địa - chiến lược v.v..., nhiều quốc gia đã và đang khai thác những điểm mạnh và khắc phục những nhược điểm về vị trí địa lý quốc gia. Nước Nga có vị trí địa lý tự nhiên đặc thù, với một diện tích rộng lớn chiếm một phần không nhỏ của hai đại lục Á và Âu, sau sự sụp đổ của Liên Xô cũ năm 1991, hiện đang lấy lại hình ảnh một siêu cường trước đây dựa trên thế mạnh địa - chính trị, địa - kinh tế và địa - chiến lược... của mình.

Để phát triển bền vững, sánh vai cùng một số cường quốc khu vực và thế giới khác, nước Nga, với đội ngũ lãnh đạo mới, đang và sẽ tiến hành chính sách đối ngoại, kinh tế... mới, lấy phần châu Á và hướng Đông làm chủ đạo, chủ động hội nhập vào Đông Á. Với hướng đó, Nga chủ trương đẩy mạnh khai thác vùng Siberi và Viễn Đông giàu tài nguyên và sử dụng tối đa “sức mạnh mềm” của nguồn năng lượng mà dầu khí là hàng đầu nhằm thực thi cái gọi là “Đại kế hoạch châu Á” mà nước này đề ra cho những năm tới. Đó là nội dung cơ bản của bài viết dưới

đây, được thực hiện trong khuôn khổ đề tài do Quỹ Phát triển Khoa học và Công nghệ quốc gia (Việt Nam) tài trợ.

1. “Đại kế hoạch châu Á” của Nga: Những chấm phá lịch sử

Ngay từ thế kỷ XVIII, nhà khoa học vĩ đại người Nga, M. Lomonosov đã nhận ra ưu thế to lớn thuộc vị thế Á - Âu của nước Nga. Trong di sản khoa học của ông có một học thuyết đề cập đến sự phát triển của nước Nga. Giới khoa học và chính trị Nga thời ông gọi đó là học thuyết Á-Âu, ngày nay đã trở thành kinh điển. Theo học thuyết này, nước Nga chỉ có thể trở nên hùng mạnh nếu biết khai thác thế mạnh của phần châu Á của nước Nga Á-Âu. Để làm được việc đó, M. Lomonosov cho rằng, nước Nga phải thực hiện được 3 điều cơ bản:

Một là: “Vùng Siberi và Bắc Băng Dương sẽ làm nước Nga trở nên hùng mạnh hơn và sự hùng mạnh này sẽ vọng tới mọi làng bản chính của người châu Âu ở châu Á và châu Mỹ”;

Hai là: “Khi nước Nga mở được con đường lý tưởng theo Bắc Băng Dương sang

hướng Đông thì sự hùng mạnh của nhà nước Nga sẽ được củng cố và mở rộng sang phương Đông, phối hợp con đường trên bộ qua Siberi với con đường biển vươn tới bờ biển Thái Bình Dương”;

Ba là: Một trong những nhiệm vụ then chốt của nhà nước Nga là “bảo toàn” và “gia tăng dân số Nga” không dưới 1 triệu trẻ sơ sinh một năm. Để làm được việc này, điều quan trọng là phải thiết lập mối quan hệ hợp tác tốt đẹp giữa cư dân Nga và các dân tộc bản địa tại Siberi và Viễn Đông.

Đã có thời nước Nga Sa hoàng và thời Liên Xô cũ, dân tộc Nga và các dân tộc sống trên lãnh thổ Liên Xô cũ, đã làm được điều này, biến Nga Sa hoàng và Liên Xô cũ thành một trong những siêu cường thế giới.

Tuy nhiên, sau này, nhất là sau khi Liên Xô tan rã vào năm 1991, nước Nga mới đã rơi vào thuyết châu Âu trung tâm. Những người lãnh đạo nước Nga mới hy vọng bằng cách “cải tổ” theo mô hình phương Tây và nhờ sự trợ giúp tài chính, khoa học kỹ thuật... của phương Tây, nước Nga mới sẽ nhanh chóng hồi phục và vươn lên mạnh mẽ. Bài học lịch sử đã chỉ ra rằng, đó chỉ là ảo tưởng. Trên thực tế, nước Nga thời hậu Xô viết đã bị tụt lại xa trong tiến trình lịch sử tiến lên phía trước.

Từ thực tiễn lịch sử đó, các nhà chính trị, đặc biệt là các nhà khoa học Nga chân chính đã tìm hiểu những giá trị khoa học lịch sử, những cội nguồn làm nên sức mạnh Nga. Họ khám phá ra rằng, chính nền văn minh

Nga với sức mạnh Á-Âu, nước Nga đã từng có một quá khứ hào hùng trong đời sống chính trị quốc tế. Các nhà Á-Âu mới của Nga, người có đóng góp lớn hơn cả là Viện sĩ M.L. Titarenko đã đề ra học thuyết Á-Âu mới. Học thuyết này được trình bày đầy đủ, khoa học trong công trình “*Ý nghĩa địa chính trị vùng Viễn Đông. Nước Nga, Trung Quốc và các nước châu Á khác*”¹

Cùng với nội dung của học thuyết Á-Âu kinh điển, nội dung mới và cơ bản nhất của học thuyết Á-Âu mới là **cùng phát triển**. Đây là một khái niệm và phạm trù mang tính triết học mới. Để **cùng phát triển** phải cần tới hai yếu tố cần và đủ: những chủ thể và những phương tiện để cùng phát triển. Chủ thể trong học thuyết Á-Âu mới là nước Nga, mà vùng Siberi và Viễn Đông là chính, và các nước châu Á khác, quan trọng nhất trong số đó là Trung Quốc. Phương tiện để cùng phát triển là đối thoại hòa bình dựa trên những nguyên tắc cơ bản của văn hóa và văn minh - **chung sống hòa bình**.

Học thuyết Á-Âu mới khẳng định ưu thế của một cường quốc Á-Âu là nước Nga và nền văn hóa, văn minh nước Nga và dân tộc Nga.

Để phát triển bền vững, toàn dân tộc Nga phải nhận thức được rằng, trong phát triển, nước Nga không được nghiêng lệch

¹ Titarenko M.L. *Ý nghĩa địa chính trị vùng Viễn Đông. Nước Nga, Trung Quốc và các nước châu Á khác*. Nhà xuất bản “Những công trình bất hủ về tư tưởng lịch sử”. Matxcova. 2008. 624 trang.

theo thiên hướng nào: hai thiên hướng châu Á và châu Âu phải cân bằng nhau.

Cuốn sách mang nội dung học thuyết Á-Âu mới đã là cơ sở khoa học cho sự phát triển chính sách đối ngoại và chiến lược phát triển bền vững lâu dài của Nga trong thời kỳ mới.

Các nhà khoa học và lãnh đạo nước Nga hiện đại ý thức được rằng, trong bối cảnh thế giới thay đổi mới, vai trò to lớn của khu vực Châu Á-Thái Bình Dương nổi lên là khu vực có tầm chiến lược về kinh tế, chính trị và quân sự. Nước Nga chưa có được vị thế xứng đáng trong liên kết Đông Á hiện tại.

Tại Đại hội Kinh tế Thái Bình Dương tổ chức tại Vladivostok từ ngày 28-29/7/2007 với chủ đề *"Nga và các nước Châu Á-Thái Bình Dương - Từ hợp tác đến hội nhập"*, nước Nga rất coi trọng phát triển quan hệ với Châu Á-Thái Bình Dương. GS. TS. Vitaly Naumkin, Chủ tịch Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược và Chính trị Mátxcova, Nga cho rằng: *"Nga quan tâm mở lối thoát ra thị trường mới tại Châu Á-Thái Bình Dương, mở rộng cơ sở cung cấp nguyên liệu thô cho Nga, đa dạng hoạt động của các tập đoàn dầu khí trong nước, giảm chi phí sản xuất và giành thêm những lợi thế cạnh tranh cho hàng xuất khẩu"*².

Vào những năm đầu thế kỷ XXI, những người đứng đầu nhà nước Nga như tổng thống V.Putin với các nhiệm kỳ từ 26 tháng

3 năm 2000 cho đến ngày 7 tháng 5 năm 2008 và từ 8/5/2012 và nguyên tổng thống D.Medvedev nhiệm kỳ từ ngày 7 tháng 5 năm 2008 đến ngày 7/5/2012 đã rất quan tâm đến Châu Á-Thái Bình Dương và đánh giá cao vị trí chiến lược và vai trò thúc đẩy phát triển kinh tế của khu vực này. Hai nhà lãnh đạo đã từng có nhiều chuyến thăm chính thức Trung Quốc, Việt Nam và một số quốc gia khác tại Châu Á-Thái Bình Dương, tham gia vào các tổ chức khu vực. Thành công của Nga là việc trở thành thành viên chính thức của Hội nghị cấp cao Đông Á vào cuối năm 2011. Với cơ sở pháp lý, chính trị này, Nga có điều kiện và ngày càng phát huy ưu thế châu Á.

Khi V. Putin nhậm chức Tổng thống Nga nhiệm kỳ thứ 3 vào tháng 5 năm 2012, ban lãnh đạo nước Nga đã thể hiện sự chuyển biến nhận thức mới về vai trò địa-chính trị, địa-kinh tế và địa-chiến lược của khu vực Châu Á-Thái Bình Dương. Vai trò to lớn này được thể hiện trong cái gọi là *"Đại kế hoạch châu Á"*.

Nội hàm cơ bản "Đại kế hoạch châu Á" của nước Nga bao gồm hai cấu phần quan trọng. Một là: *khai thác và phát triển Bắc Cực, vùng Siberi và Viễn Đông*; Hai là, *thúc đẩy mạnh mẽ, toàn diện và có chọn lọc trong quan hệ đối với một số quốc gia có vị thế địa - chính trị quan trọng tại Châu Á-Thái Bình Dương*³.

² Vitaly Naumkin. *Sự trỗi dậy của Nga: Những tác động đối với khu vực Châu Á- Thái Bình Dương*. Nghiên cứu Quốc tế số 2 (73) tháng 6 - 2008.

³ <http://vietnamnet.vn/vn/quoc-te/640971-dai-ke-hoach-chau-a-cua-putin-la-gi-.html>

Trong nội hàm thứ hai nổi lên các quốc gia và khu vực như: Trung Quốc, các nước Trung Á thuộc Liên Xô cũ, Afganistan, Pakistan, Ấn Độ, Triều Tiên, Iran, ASEAN...

Tổng thống V. Putin từng viết: "Từ lâu Nga đã là một phần nội tại của khu vực Châu Á - Thái Bình Dương". "Chúng tôi coi khu vực năng động này là nhân tố quan trọng nhất đối với thành công của cả đất nước Nga trong tương lai, cũng như sự phát triển của Siberi và vùng Viễn Đông"⁴.

Tổng thống V. Putin nhấn mạnh thêm ưu tiên hàng đầu của Nga để phát triển trong tương lai sẽ là ở phía Đông: "Trong thế kỷ 21, hướng phát triển của Nga là phía Đông. Siberi và vùng Viễn Đông là tiềm năng to lớn của chúng ta. Đây là cơ hội để có được một vị trí thích đáng ở khu vực Châu Á - Thái Bình Dương"⁵.

Tổng thống V. Putin chủ trương phát triển nước Nga xa hơn nữa về vùng Viễn Đông để hòa nhập với thế giới phương Đông, bởi theo ông, Châu Á - Thái Bình Dương là "khu vực năng động nhất" thế giới.

Những sự kiện quan trọng nhất chứng tỏ sự chuyển đổi trọng tâm chiến lược phát triển Nga sang Châu Á-Thái Bình Dương bao gồm: Chiến lược 2020 - tài liệu được chuẩn bị đặc biệt cho Tổng thống V. Putin, "Quy hoạch phát triển vùng Viễn Đông".

Theo chiến lược hướng sang Châu Á - Thái Bình Dương của tổng thống V. Putin, năm 2012, Nga sẽ đầu tư 600 tỉ Rup để phát triển hơn 50 hạng mục công trình, trong đó lấy thành phố Vladivostok làm trọng điểm. Tiếp đó, năm 2015 khoảng 3.300 tỉ Rup, từ năm 2018 tới 2020 đầu tư khoảng 9.000 tỉ Rúp⁶.

Đồng thời với những sự kiện trên, sau khi nhậm chức Tổng thống Nga nhiệm kỳ thứ ba, V. Putin đã có một loạt chuyến thăm các nước châu Á nhằm mục tiêu thực hiện chiến lược "Đại kế hoạch châu Á" của Nga.

Có nhiều hướng quan trọng để Nga thực hiện chiến lược trên. Trong những hướng đó nổi lên là vấn đề năng lượng.

Năng lượng là một trong những ngành mũi nhọn của kinh tế Nga. Nga hiện là nước sản xuất dầu mỏ lớn nhất thế giới, có chung biên giới với Triều Tiên, Nhật Bản và Trung Quốc và có tầm quan trọng về địa - chính trị đối với Đông Á, đặc biệt liên quan đến an ninh năng lượng.

Với thế mạnh sở hữu nguồn tài nguyên năng lượng phong phú và những công nghệ tiên tiến trong ngành công nghiệp dầu khí, điện và năng lượng hạt nhân hòa bình, Nga sẽ có thể đóng góp đáng kể cho an ninh năng lượng toàn khu vực.

2. Năng lượng: vũ khí chiến lược trong "Đại kế hoạch châu Á" của Nga

Dưới ánh sáng của quan điểm "sức mạnh thông minh" (smart power) và "sức

⁴ <http://vietnamnet.vn/vn/quoc-te/87497/putin--chau-a--tbd-dac-biet-quan-trong-voi-nga-.html>

⁵ <http://www.gdtd.vn/channel/2767/201212/Tong-thong-Putin-ve-huong-di-cho-nuoc-Nga-1965579/>

⁶ <http://lamnhanh.net/Phantich/21314/Putin-voi-Chien-luoc-truc-Dong--Tay.html>

manh mẽm" (soft power), nhiều nước trên thế giới, trong đó có nước Nga đã và đang sử dụng tối đa những ưu thế về địa-chính trị, địa-chiến lược... và những ưu thế khác, trong đó có năng lượng để gia tăng sức mạnh tổng hợp quốc gia, nhằm mục tiêu phát triển bền vững và có vị thế ngày càng cao trong sinh hoạt quốc tế.

Trong đời sống kinh tế của thế giới hiện đại, năng lượng hiện đang và sẽ là vấn đề thời sự toàn cầu. Nhiều khi, năng lượng được coi là vũ khí chiến lược mà nhiều quốc gia dầu khí lớn thế giới sử dụng nhằm đảm bảo lợi ích của mình.

Trong "Đại kế hoạch châu Á" của Nga, năng lượng chiếm một vị trí quan trọng. *Sức mạnh năng lượng Nga* là rất đáng kể.

Hiện tại, Nga là một trong những nước hàng đầu thế giới về trữ lượng và khai thác dầu khí. Nga đứng thứ 8 thế giới về trữ lượng dầu lửa - 74,2 tỉ thùng, trị giá 8,3 nghìn tỉ USD. Về khí đốt, Nga có trữ lượng hàng đầu thế giới với 644 tỉ foot khối (Ft3), trên cả rốn dầu thế giới là khu vực Ả rập (gồm các nước như Ả rập Xêút, UA, Kuwait, Qatar, Oman...) với trữ lượng khoảng 460 Ft3⁷.

Ngoài ra, Bắc Cực còn là nơi sẽ đảm bảo nguồn dự trữ dầu khí lớn cho Nga. Theo ý kiến của các nhà khoa học, "diện tích các

mỏ dầu ở Bắc Cực có thể lên tới 60 tỉ thùng". Theo cựu Bộ trưởng Công nghiệp Pháp Christian Pierre, "*Bắc Cực có thể chứa 30% trữ lượng khí đốt và 15% trữ lượng dầu mỏ*"⁸

Có tài liệu nêu con số, trên toàn bộ khu vực Bắc Cực trữ lượng nhiên liệu hóa thạch bao gồm hơn 50 tỉ tấn dầu mỏ và 87.000 tỉ mét khối khí đốt. Đến năm 2020 khối lượng khai thác khí đốt ở vùng thềm lục địa Bắc Cực có thể lên đến 250 tỷ mét khối.

Viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Nga Aleksey Kantorovich cho biết: "*Các công ty dầu khí lớn nhất của Nga đang tích cực thăm dò vùng thềm lục địa Bắc Cực. Mọi người đều biết về những phát hiện lớn ở vùng biển Baren và biển Kara, trước hết là các mỏ Shitoman, Leningrad và Rusanov. Cần phải nhắc đến mỏ dầu ở vùng biển Pechora và những phát hiện gần đây nhất của tập đoàn Gazprom. Kết quả này khẳng định dự đoán của giới chuyên gia về triển vọng to lớn của khai thác dầu khí ở thềm lục địa Bắc Băng Dương. Đây không phải là điều mơ tưởng mà là thực tiễn*"⁹

Trên thực tế, năm 2012, Nga đã khai thác 518 triệu tấn dầu, khoảng 163 triệu tấn ít hơn dự trữ mới đã được phát hiện. Khối lượng sản xuất khí đốt tổng cộng 655 tỉ mét khối, ít hơn 161 tỉ mét khối so với khối

⁷<http://cafef.vn/nang-luong-tai-nguyen/15-nuoc-co-tru-luong-dau-mo-lon-nhat-the-gioi-2011063008544496ca51.chn>

<http://www.nangluongvietnam.vn/news/vn/nhan-dinhphan-bien-kien-nghi/quyen-luc-nang-luong-nga-o-chau-au-toi-dau.html>

⁸ <http://www.baomoi.com/Nga-uoc-tinh-tru-luong-dau-mo-tai-Bac-Cuc/119/3307476.epi>

⁹ <http://tammhin.net/Print/16417/Trien-vong-khai-thac-dau-ki-o-Bac-Cuc.html>

lượng thăm dò. Dầu khai thác tăng 1,3%, và khí đốt giảm 2,3%¹⁰

Tất cả những điều trình bày trên cho thấy tiềm năng năng lượng thực sự là một thế mạnh quan trọng đối với Nga trong bối cảnh hội nhập và phát triển thời kỳ hiện đại. Dầu khí không chỉ mang lại lợi ích kinh tế to lớn cho nước Nga hiện đại mà còn được sử dụng như một vũ khí chiến lược để nước này thực hiện quyền kiểm soát ảnh hưởng đối với một số quốc gia khác trên thế giới. Còn nhớ điều này đã từng diễn ra với một số quốc gia châu Âu trong những năm đầu thế kỷ XXI.

Nga đang đảm bảo hơn 41% nhu cầu năng lượng của châu Âu và tiếp tục khẳng định vị trí nhà cung cấp năng lượng hàng đầu cho châu lục này. Quả thật, Năng lượng là nguồn sống cho nền kinh tế của nhiều nước châu Âu. Quan trọng nhất là hai hệ thống Dòng chảy phương Bắc (North Stream) và Dòng chảy phương Nam (South Stream). Tổng thống Nga V. Putin ví von là "lượng khí đốt được vận chuyển qua đường ống này tương đương với năng lượng của 11 nhà máy điện hạt nhân" trong ngày đầu tiên Nga bơm khí đốt kỹ thuật vào đường ống North Stream vào tháng 9/2011¹¹. Khi đi vào hoạt động ổn định, hai dòng này sẽ tạo cho nước Nga lợi thế vô cùng lớn trong cuộc chiến năng lượng. Đó cũng sẽ là biểu tượng cho sự trở lại của Nga trên bàn cờ chính trị châu Âu,

làm thay đổi vị thế của nước Nga trong quan hệ với châu Âu.

Tuy nhiên, trong những năm gần đây, Nga và châu Âu nảy sinh khá nhiều mâu thuẫn như hệ thống lá chắn tên lửa của Mỹ và NATO có thể ảnh hưởng đến ngành công nghiệp của Nga. Chính vì vậy, Mátxcova đã hướng tới việc xuất khẩu năng lượng của mình sang các nước Đông Bắc Á như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc. Ngoài ra, những thay đổi về địa - chính trị và việc Mỹ dịch chuyển chính sách về châu Á, nên Nga buộc phải có những thay đổi phù hợp với tình hình thế giới nhiều biến động hiện nay.

Vũ khí năng lượng của Nga tiếp tục được sử dụng trong chính sách năng lượng thuộc khuôn khổ "Đại kế hoạch châu Á" vào thập niên thứ hai thế kỷ XXI. Nga sẽ triển khai những dự án khổng lồ khai thác Bắc Cực, trong đó có khai thác dầu khí, và với việc đánh giá cao vị thế Châu Á-Thái Bình Dương trong phát triển sau này của Nga, nước Nga sẽ chuyển trọng tâm chiến lược năng lượng sang châu Á.

Trước hết, Nga sẽ tận dụng mọi cơ hội và khả năng có được của đất nước nhằm khai thác nguồn tài nguyên giàu có tại Siberri và Viễn Đông mà dầu khí chiếm tỉ trọng cao.

Một số nhà khoa học, trong đó có nhà phân tích Aleksandr Khramchikhin cảnh báo rằng, hiện tại vị thế của Nga ở Viễn Đông và Siberi đang phải đối mặt với mối đe dọa tiềm tàng. Vì thế, ưu tiên hàng đầu trong nhiệm kỳ ba của tổng thống V. Putin là khôi phục

¹⁰ http://vietnamese.ruvr.ru/2013_01_22/101984999/

¹¹ <http://www.nangluongvietnam.vn/news/vn/nhan-dinh-phan-bien-kien-nghi-quyen-luc-nang-luong-nga-o-chau-au-toi-dau.html>

vị thế của Nga như một cường quốc thế giới và phát triển Siberi cũng như Viễn Đông là vấn đề cơ bản để đạt được vị thế này. Dưới sự chỉ đạo của Tổng thống, Bộ Kinh tế Nga đã soạn thảo dự luật mới, trong đó sẽ thành lập một công ty mới trực thuộc Nhà nước và hoạt động dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Tổng thống nhằm phát triển kinh tế ở Xibêri và Viễn Đông - nơi có 16 đơn vị lãnh thổ và chiếm 60% lãnh thổ của Liên bang Nga. Các khu vực dưới sự quản lý của công ty trực thuộc nhà nước Nga gồm một số nước cộng hòa và các vùng như: các nước cộng hòa Aktai, Burytia, Sakha (Iakutiia); Tyva và Khakasii, Zabaikal', Kamchatka, Krasnoiarsk, Primorsk, Kabarovsk và Amur Krai; các vùng Amur, Irkutsk, Magadansk, Sakhalinsk và Evreisk, cũng như khu tự trị Chukotsk. Công ty mới của Nhà nước sẽ tồn tại 25 năm và chỉ đạo khu vực Xibêri và Viễn Đông phát triển về kinh tế hội nhập vào khu vực kinh tế Châu Á-Thái Bình Dương lớn hơn.

Tổng thống V. Putin gọi chương trình "Phát triển kinh tế và xã hội của vùng Viễn Đông và Trans-Baikal" là nhiệm vụ vô cùng quan trọng của đất nước. Ông kêu gọi *"đưa Viễn Đông trở thành một trong những khu vực kinh tế hàng đầu, thực hiện những dự án tổng hợp quy mô lớn có khả năng truyền nguồn năng lượng mới cho sự tăng trưởng và phát triển các khu vực"*¹²

Sự phát triển của Viễn Đông rất quan trọng đối với Nga. Một là, nơi đây có trữ

lượng đáng kể những nguồn năng lượng tự nhiên, bao gồm cả các hydrocacbon có khả năng thay thế cho trữ lượng dầu và khí đốt đang giảm dần ở Tây Siberi. Hai là, Viễn Đông là cửa ngõ của Nga vào khu vực Châu Á - Thái Bình Dương. Ba là, nếu không thay đổi tình hình, khu vực này có nguy cơ trở thành một khu vực bị đình trệ.

Ngoài ra, Viễn Đông còn là một cảng biển lớn, có vị trí hết sức quan trọng để Nga xuất khẩu hàng hóa ra thị trường nước ngoài, trong đó xuất khẩu nhiên liệu rắn chiếm khoảng 45%, sản phẩm hóa dầu 60%, hải sản 97%¹³

Cũng từ Siberi và Viễn Đông, Nga sẽ triển khai ngoại giao năng lượng và hoạt động thực tiễn trong lĩnh vực này với các nước Đông Á và khu vực Châu Á-Thái Bình Dương.

Chúng ta đều biết, sau sự kiện khai thông Dòng chảy phương Nam sang châu Âu, vào ngày 25 tháng 12 năm 2012 Nga đã khánh thành và khai thông hệ thống đường ống dẫn dầu "Đông Siberi - Thái Bình Dương". Sự kiện này tạo điều kiện mở rộng đáng kể khả năng của cơ sở hạ tầng các khu vực phía đông nước Nga. Điều này có ý nghĩa quan trọng đối với toàn bộ nền kinh tế của nước Nga. Trong số khách hàng mua sản phẩm của Nga theo hệ thống đường ống dẫn dầu mà theo nhận định của Tổng thống V. Putin là *...một hỗn hợp mới mà trên thị*

¹² http://vietnamese.ruvr.ru/2012_12_05/96928306/

¹³ <http://www.tapchicongsan.org.vn/Home/The-gioi-van-de-su-kien/2010/769/Phat-trien-vung-Vien-Dong-uu-tien-hang-dau-cua-Nga.aspx>

trường quốc tế mệnh danh là Đông Siberi - Thái Bình Dương"¹⁴ này có các đối tác từ Nhật Bản, Hoa Kỳ, Hàn Quốc, Singapore, Đài Loan.

Như vậy, Nga đã tạo được những điều kiện thuận lợi nhất để trong những năm tới phát huy vũ khí năng lượng của mình trong chiến lược hướng Đông nhằm củng cố quan hệ thân thiện với các nước láng giềng và những đối tác quan trọng.

Với Trung Quốc

Trong "Đại kế hoạch châu Á", quan hệ Nga - Trung được ưu tiên hàng đầu và có ý nghĩa chiến lược quốc tế và khu vực. Những năm gần đây, về chính trị, mối quan hệ này được đánh giá là "tốt nhất trong lịch sử" quan hệ song phương giữa hai nước. Trong đó, quan hệ kinh tế luôn được triển khai có hiệu quả cao.

Khi còn ở cương vị Thủ tướng, V. Putin đã phát biểu với giới doanh nghiệp Nga ngày 28/4/2012: "*Lãnh thổ Nga chỉ có 20% ở châu Âu, còn lại 80% ở châu Á, bởi vậy nước Nga phải hướng sang Châu Á-Thái Bình Dương*". Ông V. Putin đã hoạch định chiến lược hướng sang Châu Á-Thái Bình Dương với "Quy hoạch phát triển vùng Viễn Đông" để phát triển hơn 50 hạng mục công trình, trong đó lấy thành phố Vladivostok làm trọng điểm. Chính vì vậy, Trung Quốc là khâu then chốt trong chiến lược hướng đông của tổng thống Nga V. Putin trong nhiệm kỳ thứ ba. Trong thời gian tranh cử vừa qua,

V. Putin từng nói: "*Cánh buồm kinh tế của Nga phải dựa vào sức gió của nền kinh tế Trung Quốc để đi lên*"¹⁵.

Ngay sau khi trở thành Tổng thống Nga nhiệm kỳ ba, V. Putin đã có một loạt chuyến thăm các nước nhằm thực hiện chính sách ngoại giao, kinh tế mới của Nga trong thời kỳ mới. Ngày 5 tháng 6 năm 2012, V. Putin đã sang thăm chính thức Trung Quốc. Trong chuyến thăm này, tổng thống V. Putin và các quan chức nước chủ nhà đã ký kết 17 văn kiện hợp tác giữa chính phủ và các công ty hai nước, trong đó có lĩnh vực năng lượng, công nghiệp và đổi mới công nghệ. Cùng với tổng thống V. Putin, trong thành phần đoàn còn có những công ty hàng đầu về năng lượng như Gazprom, Rosneft, Transneft và các doanh nghiệp lớn của Nga. Điều đó chứng tỏ lĩnh vực năng lượng được ưu tiên.

Tổng thống V. Putin hy vọng, Nga và Trung Quốc sẽ tiếp tục hợp tác trong lĩnh vực năng lượng, trong đó gồm cả một dự án xây dựng các lò phản ứng hạt nhân tại Trung Quốc. Theo tổng thống V. Putin, Nga đã giúp đỡ Trung Quốc trong giai đoạn đầu xây dựng nhà máy năng lượng hạt nhân Tianwan (NPP), nhà máy có tính an toàn nổi trội tại Trung Quốc. Chính phủ Nga hy vọng hai bên sẽ tiếp tục hợp tác trong các giai đoạn còn lại nhằm hoàn tất nhà máy Tianwan cũng như

¹⁵

<http://www.vietnam.vn/c1082n20120612091420998/nga-va-trung-quoc-thuc-day-quan-he-doi-tac-chien-luoc-toan-dien.htm>

¹⁴ http://vietnamese.ruvr.ru/2012_12_25/99151008/

hợp tác trong các lĩnh vực năng lượng khác với phía Trung Quốc.

Quan hệ năng lượng Nga -Trung được đẩy mạnh từ những năm thuộc thập niên đầu thế kỷ XXI. Từ ngày 1/1/2011, đường ống dài 1.000 km bắt nguồn từ thị trấn Skovorodino tại vùng Amur nước Nga, tiến vào Trung Quốc tại Mohe và đi đến là thành phố Daqing của tỉnh Hắc Long Giang đã được đưa vào sử dụng. Trong 2 năm, theo đường ống này, 30 triệu tấn dầu sẽ được Nga cung cấp cho phía Trung Quốc.

Ngoài ra, Trung Quốc đang lên kế hoạch xây dựng một đường ống dẫn khí đốt tự nhiên từ Nga và cũng hi vọng lượng dầu thô vận chuyển hàng năm giữa hai nước được nâng lên 30 triệu tấn.

Sự kiện quan trọng khác trong quan hệ năng lượng Nga-Trung là việc khánh thành đường ống dẫn dầu Đông Siberi - Thái Bình Dương (ESPO) vào ngày 25 tháng 12 năm 2012. Đoạn đường ống thứ hai vừa khánh thành khởi đầu từ Skovorodino, vùng Amour, nối tiếp đoạn đường ống thứ nhất, dài 2.694 km, nối liền Đông Siberi với thành phố Skovorodino. Đoạn ống thứ nhất đã đi vào hoạt động từ tháng 12/2009. Cho đến nay, không có đoạn đường ống này, dầu được chuyển ra cảng Kozmino bằng tàu hỏa. Theo Transneft, công ty quốc gia phụ trách vận chuyển dầu, trong tương lai, đường ống mới có khả năng chuyên chở đến 50 triệu tấn/năm. Tổng thống Nga V. Putin tuyên bố, việc đưa vào hoạt động đoạn đường ống thứ hai cho phép “mở rộng đáng kể các cơ sở hạ

tầng của vùng Viễn Đông nước Nga”. Đó cũng là mơ ước của tổng thống V.Putin, củng cố vị trí của Nga là lực lượng chủ yếu trong thị trường dầu thô quốc tế.

Việc khai thông đường ống dẫn dầu này không chỉ đáp ứng nguyện vọng dầu của một số nước châu Á và Mỹ mà còn làm cho Trung Quốc hài lòng. Hiện tại, 35% lượng dầu qua cảng Kozmino đi sang Mỹ, khoảng 30% sang Nhật Bản, từ 25 đến 28% sang Trung Quốc¹⁶

Như vậy, với việc hoàn thành đường ống dẫn dầu Đông Siberi - Thái Bình Dương (ESPO), bước đầu nước Nga đã hoàn thành một bản đồ cung ứng dầu khí phía đông cho các nước Châu Á-Thái Bình Dương:

Trước hết, đó là tuyến vận chuyển dầu sang vùng duyên hải Thái Bình Dương hoặc sang biên giới Trung Quốc bằng hệ thống đường sắt.

Thứ hai, bơm dầu thô trực tiếp tới các hải cảng xuất khẩu ở Thái Bình Dương thông qua dự án Shakhalin hoàn thành năm 2007. Hai biện pháp này cho phép Nga xuất khẩu từ 250.000 đến 500.000 thùng dầu mỗi ngày đến các thị trường châu Á.

Thứ ba, các đường ống dẫn dầu mới bắt đầu xây dựng từ năm 2000 và hoàn thành trong thời gian gần đây. Đó là đường ống Đông Siberi - Thái Bình Dương bắt đầu từ các vựa dầu ở Tây Siberi của Nga, kéo dài

¹⁶ <http://dantri.com.vn/the-gioi/nga-khanh-thanh-duong-ong-dan-dau-25-ty-usd-sang-chau-a-va-my-678056.htm>

khoảng 4.800 km đến cảng Kozmino ở Thái Bình Dương. Giai đoạn đầu tiên của dự án này hoàn thành năm 2010.

Thứ tư, đường ống dẫn dầu khác từ Nga đến Trung Quốc dài 964 km đến thẳng khu vực dầu Daqing ở Đông Bắc Trung Quốc. Với khả năng xuất khẩu số lượng dầu lớn hơn đến châu Á, lượng dầu mà Nga cung cấp cho khu vực đã tăng gấp 4 lần trong hai năm qua. Ngoài ra, Nga còn có đủ khả năng tăng gấp đôi nguồn dầu xuất sang châu Á nếu khu vực này có nhu cầu.

Cũng bằng những tuyến vận chuyển trên Nga còn thực hiện việc sản xuất và bán khí hóa lỏng (LNG) sang thị trường châu Á. Nguồn xuất khẩu này chủ yếu qua đường biển. Tập đoàn Gazprom được nhà nước Nga trao trọng trách thực hiện chiến lược quan trọng này. Hiện tại, sản xuất khí đốt đóng góp khoảng một nửa thu ngân sách nhà nước¹⁷. Nguồn khí hóa lỏng không chỉ được cung cấp cho Trung Quốc mà còn cho cả Hàn Quốc và Nhật Bản.

Như vậy, đối với Nga, châu Á, đặc biệt khu vực Đông Bắc Á không chỉ là cơ hội, thị trường mới để xuất khẩu năng lượng mà còn là một phần của kế hoạch nhằm thu hút khu vực này để đưa Đông Siberi và Viễn Đông tham gia vào quan hệ kinh tế với mục đích phát triển vùng xa xôi này của Nga.

Với Ấn Độ

Có thể nói, trong “Đại kế hoạch châu Á” của Nga, quan hệ đối tác với Ấn Độ có tầm chiến lược. Nếu như với Trung Quốc, hợp tác năng lượng tập trung nhiều vào dầu lửa và khí hóa lỏng, thì hợp tác năng lượng Nga-Ấn Độ lại tập trung nhiều vào năng lượng hạt nhân và dầu lửa.

Ngay từ năm 2001 Công ty Dầu mỏ Khí đốt quốc gia Ấn Độ (OVL) đã đầu tư 1,7 tỉ USD, tương đương 20% vào mỏ dầu Sakhalin 1, đến nay Ấn Độ muốn Nga tạo điều kiện để Công ty Dầu mỏ Ấn Độ trở thành đối tác với Công ty Nga khai thác mỏ dầu Sakhalin 3. Đây là lĩnh vực hợp tác có tiềm năng to lớn do Nga là nước giàu nguồn tài nguyên dầu khí, trong khi Ấn Độ với thị trường năng lượng dự tính giá trị tới 150 tỉ USD đang rất “đói” năng lượng... Hai bên cũng thoả thuận đẩy mạnh hơn nữa hợp tác trong lĩnh vực thăm dò và khai thác dầu khí giữa các công ty dầu khí hai nước...

Tuy nhiên, theo tổng thống V. Putin, năng lượng hạt nhân là một trong những “lĩnh vực quan trọng nhất và hứa hẹn nhất trong hợp tác” Nga - Ấn¹⁸.

Hiện tại, Nga đang xây dựng hai lò phản ứng cho Ấn Độ tại bang Tamil Nadu, miền Nam Ấn Độ. Ngoài ra, Nga sẽ tiếp tục thoả thuận xây 16 lò phản ứng hạt nhân khác tại Ấn Độ, trong đó có 6 lò sẽ được xây trong khoảng năm 2012 - 2017¹⁹

Với Nhật Bản

¹⁷ <http://nangluongvietnam.vn/news/vn/nhan-dinh-phan-bien-kien-nghi/nhan-dinh-du-bao/chinh-sach-nang-luong-cua-putin-huong-ve-chau-a.html>

¹⁸ <http://www.cand.com.vn/vi-VN/quocte/2012/12/188237.cand>

¹⁹ Tài liệu đã dẫn.

Trong những năm tới, Nga sẽ tăng cường hợp tác năng lượng với Nhật Bản. Sự hợp tác này được dựa trên 3 trụ cột chính là dầu lửa, khí hóa lỏng và uranium, là 3 loại nhiên liệu mà Nga có thể mạnh thăm dò và khai thác còn Nhật Bản lại rất cần để duy trì tốc độ tăng trưởng kinh tế của mình.

Về dầu mỏ: Tập đoàn dầu khí và kim loại quốc gia của Nhật Bản và Công ty Dầu mỏ Irkutsk của Nga ký thỏa thuận hợp tác khai thác hai mỏ dầu lớn tại khu vực Đông Siberi của Nga, với trữ lượng ước tính hàng trăm triệu thùng dầu. Trong đó, phía doanh nghiệp Nhật Bản giữ 49% cổ phần trong dự án và đối tác Nga giữ phần còn lại, với số vốn đầu tư giai đoạn đầu khoảng 152,6 triệu USD²⁰. Dự án này sẽ góp phần đa dạng hóa các nguồn cung cấp năng lượng cho Nhật Bản.

Tháng 12 năm 2012, đường ống dẫn "Đông Siberi - Thái Bình Dương (ESPO) được đưa vào hoạt động. Nhật Bản sẽ nhận được một phần dầu mỏ chuyển từ Nga qua đường ống này.

Về khí đốt: Tập đoàn Dầu khí Gazprom của Nga và Công ty Khí đốt Viễn Đông của Nhật Bản, ngày 26/4/2011 thông báo, hai bên vừa đạt được thỏa thuận về việc nghiên cứu xây dựng nhà máy hóa lỏng khí tự nhiên và một khu liên hợp hóa khí tại Vladivostok thuộc vùng Viễn Đông của Nga. Đồng thời, hai bên cũng có kế hoạch thảo luận về dự án nén khí dẫn gần Vladivostok để có thể vận

chuyển bằng đường biển. Thỏa thuận này có ý nghĩa quan trọng đối với cả Nga và Nhật Bản. Theo đó, Gazprom có thể tăng lượng khí đốt cung cấp cho các nước ven bờ Thái Bình Dương và Nhật Bản được đảm bảo cung cấp năng lượng ổn định hơn.

Theo kế hoạch, dự án này sẽ được khởi công từ năm 2013 và dự kiến đến năm 2017 sẽ hoàn thành việc xây dựng và đi vào hoạt động sản xuất. Để vận chuyển khí đốt tới Nhật Bản, chính phủ Nga còn lên kế hoạch tu sửa một đường ống dẫn khí xuất phát từ Vladivostok thẳng tới Hokkaido của Nhật Bản.

Dự kiến, mỗi nhà máy sẽ sản xuất 5 triệu tấn khí hóa lỏng/năm nhằm cung cấp và đáp ứng toàn bộ cho nhu cầu của thị trường Nhật Bản. Bộ Kinh tế Nhật Bản sẽ trực tiếp chỉ đạo công tác xây dựng hai nhà máy khí hóa lỏng này và tu sửa đường ống dẫn khí. Tập đoàn Itochu Corp và Công ty Thăm dò và Khai thác dầu mỏ Nhật Bản (Japan Petroleum Exploration Co) cũng sẽ tham gia vào công trình này.

Trước đó, tháng 5/2010, hai bên đã đạt được thỏa thuận về việc xây dựng một nhà máy hóa lỏng khí tự nhiên tại vùng lãnh thổ Primorye nhằm vận chuyển khí đốt khai thác được từ nước cộng hòa Yakutia ở phía bắc khu vực Siberi của Nga.

Ngoài ra, Gazprom đang tích cực xúc tiến chuẩn bị xây dựng đường ống dẫn khí tuyến Khabarovsk – Vladivostok dài 4.500 km trong năm 2012. Khi hoàn thành, tuyến

²⁰ <http://www.tinmoi.vn/Nga-Nhat-Ban-Xich-lai-gan-nhau-0122071.html>

đường ống này sẽ có khả năng vận chuyển 32-35 tỉ m³ khí đốt mỗi năm²¹

Về năng lượng nguyên tử: Những năm gần đây hợp tác năng lượng nguyên tử Nga-Nhật Bản được đẩy mạnh.

Từ năm 2007, tiến trình này đã được khởi động bởi nguyên Thủ tướng Nhật Bản Shinzo Abe và người đồng nhiệm Nga Mikhail Fradkov ở Tokyo ngày 28/2/2007. Hai bên đã thỏa thuận sẽ tiến hành thảo luận hợp tác năng lượng nguyên tử, và ký kết bốn hiệp ước tăng cường quan hệ kinh tế giữa hai nước thông qua thúc đẩy đầu tư của Nhật Bản vào Nga cũng như các hình thức hợp tác song phương khác.

Hiệp ước hợp tác năng lượng Nhật-Nga liên quan đến việc Nga sẽ làm giàu uranium cho các nhà máy điện hạt nhân của Nhật Bản. Đây là lần đầu tiên Nhật Bản để một nước ngoài làm giàu uranium cho các nhà máy điện trong nước, phục vụ cho chương trình phát triển năng lượng hạt nhân nhằm giảm phụ thuộc vào dầu mỏ nhập khẩu.

Năm 2009, Nhật Bản và Nga đã ký một loạt thỏa thuận từ hạt nhân dân sự và phát triển dầu mỏ tới tiết kiệm năng lượng và tạo điều kiện thuận lợi trong làm thủ tục hải quan như một phương thức thúc đẩy thương mại và đầu tư.

Việc ký kết hiệp định hợp tác hạt nhân dân sự được xem là có lợi hơn cả cho đôi bên bởi nó cho phép Nhật Bản tiếp cận nguồn cung nhiên liệu hạt nhân ổn định của Nga và các nước thứ ba; mở ra khả năng hợp tác khai thác quặng urani tại Nga. Không những thế, hiệp định này còn là cơ sở pháp lý cho các hoạt động chuyển giao công nghệ của Nhật Bản liên quan đến việc xây dựng nhà máy điện hạt nhân tại Nga, qua đó giúp nâng cấp ngành năng lượng hạt nhân của nước này.

Giám đốc Cơ quan Hạt nhân quốc gia Nga Sergey Kirienko cho rằng, thỏa thuận hợp tác năng lượng hạt nhân Nga - Nhật sẽ mở đường cho các hợp đồng thương mại trị giá nhiều tỉ USD sẽ được ký kết trong tương lai. Trong bối cảnh thời gian đó, sự hợp tác năng lượng Nga - Nhật đóng một vai trò chủ chốt và rất quan trọng trong việc ổn định các nguồn cung nhiên liệu cho khu vực Châu Á - Thái Bình Dương và tăng cường an ninh năng lượng toàn cầu²²

Cơ quan chính thực hiện hợp tác này là Tập đoàn Atomenergoprom của Nga và Toshiba của Nhật. Atomenergoprom chịu trách nhiệm về các hoạt động làm giàu uranium sản xuất tại Kazakhstan, trong khi đó, Toshiba sẽ sản xuất nguyên liệu hạt nhân và đảm nhiệm về phần thiết kế cũng như điều hành các nhà máy điện hạt nhân. Các chuyên gia dự đoán, liên minh này sẽ đứng đầu thế giới trong lĩnh vực hạt nhân. Trước

21

<http://www.baomoi.com/Home/TheGioi/vov.vn/Tap-doan-dau-khi-cua-Nga-va-Nhat-Ban-thoa-thuan-hop-tac/6143601.epi>

22 <http://www.tinmoi.vn/Nga-Nhat-Ban-Xich-lai-gan-nhau-0122071.html>

kia, thị trường hạt nhân chia cho 4 nhóm chính: Liên minh Pháp - Đức (giữa Areva và Siemens), 2 nhóm liên minh Mỹ - Nhật (Toshiba - Westinghouse và GE-Hitachi) và Nga (Atomenergoprom).

Thực tế là, năng lượng là lĩnh vực quan trọng trong quan hệ Nga - Nhật.

Với ASEAN và Việt Nam

Chính sách năng lượng của Nga đối với châu Á, trong đó có ASEAN và Việt Nam đã được chính phủ Nga coi trọng từ nhiều năm trước đây.

Năm 2005, Nga và các nước ASEAN đã ký kết "Chương trình hành động toàn diện cho sự phát triển hợp tác giữa Liên bang Nga và Hiệp hội Các nước Đông Nam Á giai đoạn 2005-2015". Trong đó lĩnh vực năng lượng được chú trọng, cụ thể là:

- Tổ chức tham vấn về hợp tác trong lĩnh vực năng lượng;

- Xác định các cơ hội đầu tư cho phát triển cơ sở hạ tầng năng lượng, dầu mỏ và khí thiên nhiên trên cơ sở thương mại;

- Trao đổi phát triển và công nghệ trong các lĩnh vực năng lượng;

- Đề thúc đẩy việc sử dụng các nguồn năng lượng mới và tái tạo trên cơ sở thương mại;

Thúc đẩy thực hiện các chương trình cho việc quản lý tiêu thụ năng lượng và bảo tồn;

- Thúc đẩy sử dụng năng lượng hiệu quả và ứng dụng rộng rãi, có thể tái tạo và thay thế các nguồn năng lượng (năng lượng mặt trời, gió, thủy triều và sóng, thủy điện, nước, sinh khối, địa nhiệt và những thứ khác) thông qua xây dựng năng lực trong các lĩnh vực chính sách và các quy định, việc trao đổi và chuyển giao công nghệ, nghiên cứu phát triển;

- Sử dụng các nguồn tài nguyên và công nghệ thân thiện với môi trường;

Đẩy mạnh hợp tác, thăm dò, giao thông vận tải, sản xuất và tiêu thụ dầu mỏ, khí đốt và các sản phẩm tinh chế, bao gồm trao đổi kỹ thuật trong ngành công nghiệp dầu khí;

- Hợp tác trong lĩnh vực thăm dò và vận chuyển dầu mỏ và khí đốt²³

Triển vọng hợp tác năng lượng Nga-ASEAN rất sáng lạn. Chuyên gia Đông Nam Á học, Việt Nam học nổi tiếng Voronin A.S. hiện công tác tại Ban Việt Nam, Viện Viễn Đông, Viện Hàn lâm Khoa học Nga viết: *"Với tình trạng khách quan hiện nay, năng lượng sẽ vẫn là một hướng chiến lược quan trọng nhất trong hợp tác kinh tế giữa Nga và các nước ASEAN trong suốt cả tương lai xa. Thị trường năng lượng Đông Nam Á rất độc đáo về dung lượng. Vấn đề ở đây không chỉ và thậm chí rất quan trọng để đề cập đến việc cung cấp dầu lửa và khí gas cho các nước trong khu vực, mặc dù chúng ta không*

*thể không quan tâm đến tầm quan trọng của hướng này trong buôn bán qua lại giữa hai đối tác trong thời gian tới. Sự hợp tác trong lĩnh vực này đầy triển vọng theo nhiều hướng, kể cả việc giúp đỡ xây dựng các nhà máy điện nguyên tử, xây dựng các bậc thang công trình thủy lợi trong lưu vực sông Mê Kông, xây dựng đường dây tải điện, đường ống dẫn khí đốt, xây dựng hệ thống dịch vụ phục vụ nhu cầu mua lẻ của hàng triệu người và về nhiều hướng khác*²⁴.

Hợp tác năng lượng Nga-Việt Nam là một cấu phần quan trọng và có ý nghĩa trong hợp tác năng lượng Nga-ASEAN. Đầu những năm 1980, Vietsovpetro, công ty liên doanh của Liên bang Xô viết cũ và Việt Nam, đã bắt đầu khai thác dầu khí tại thềm lục địa Việt Nam. Trong chừng mực nào đó, ngành công nghiệp dầu khí Việt Nam đã phát triển do sự ủng hộ của Liên bang Xô viết cũ. Năm 2010, ông Bùi Đình Dĩnh, Đại sứ Việt Nam tại Nga đã ca ngợi sự khai thác dầu giữa Nga và Việt Nam là lĩnh vực hợp tác hiệu quả và hứa hẹn nhất. Kể từ khi Việt Nam thu hút nhiều đầu tư nước ngoài hơn vào ngành dầu khí, ngày càng có nhiều doanh nghiệp Nga tham gia khai thác dầu khí với Việt Nam. Bên cạnh việc hợp tác dầu khí, chính phủ Nga đã cung cấp khoản vay 8 tỉ USD cho việc xây dựng nhà máy điện hạt nhân đầu tiên tại Việt Nam.

Việc khai thác dầu với Việt Nam không liên quan tới khu vực tranh chấp giữa Trung Quốc và Việt Nam, nhưng khi lợi ích của Nga tại Biển Đông càng lớn với nhiều chương trình hợp tác chung với Việt Nam thì nguy cơ các hoạt động có thể gây tổn hại đến lợi ích của Trung Quốc càng cao. Đây không chỉ đơn thuần là chính trị quốc tế, vì lợi ích mà buộc các nước mâu thuẫn nhau.

Tầm quan trọng của Biển Đông phụ thuộc không chỉ vào sự dồi dào nguồn tài nguyên mà còn bởi tầm quan trọng chiến lược của vùng biển này, nơi Nga có tầm nhìn xa chiến lược tại khu vực.

Trong bối cảnh căng thẳng an ninh tại Biển Đông liên quan đến tranh chấp chủ quyền biển đảo giữa một bên là Trung Quốc và bên khác là một số nước Đông Nam Á, trong đó có Philippin và Việt Nam, ngày 6/4/2012, tập đoàn khí đốt khổng lồ của Nga Gazprom và Tập đoàn Dầu khí Quốc gia Việt Nam (PetroVietnam) đã ký kết thỏa thuận để Gazprom thăm dò và khai thác giếng khí đốt Mộc Tinh và Hải Thạch tại Biển Đông, ngoài khơi thềm lục địa của Việt Nam, theo đó Gazprom hưởng 49% cổ phần của các giếng này, tương đương với 55,6 tỉ m³ khí đốt. Các chuyên gia cho rằng, thỏa thuận này có những nền tảng địa - chính trị nhằm chống lại sự hung hăng của Trung Quốc tại Biển Đông. Nga đang giúp Việt Nam ít bị tổn thương hơn trước sự hiếu chiến của Trung Quốc với hợp đồng khí đốt mới nhất. Hợp đồng này tạo thêm bàn đạp cho Nga tại Biển Đông và là sự hỗ trợ của

²⁴ Voronin A.S. *Hợp tác Nga-ASEAN: Triển vọng và thực tế*. Nghiên cứu Đông Nam Á, số 12(129), tháng 12/2010, tr. 15- 20.

Matxcova đối với Việt Nam mà Bắc Kinh không hoan nghênh²⁵.

Kết luận

Trong lịch sử phát triển của nước Nga trước kia, thời kỳ Liên Xô cũ và nước Nga hiện nay, cấu phần châu Á trong tổng thể Á-Âu luôn thay đổi. Hiện nay, với học thuyết Á-Âu mới, với sự chuyển dịch trung tâm kinh tế toàn cầu sang châu Á, sau khi V. Putin nhậm chức Tổng thống Nga nhiệm kỳ thứ ba vào giữa năm 2012, Nga đã và đang “trở lại” châu Á với chiến lược gọi là “Đại kế hoạch châu Á”.

Trong “Đại kế hoạch châu Á”, Nga quan tâm tăng cường tiềm năng sức mạnh tổng thể của vùng Siberi và Viễn Đông, nơi có nguồn dự trữ khổng lồ về dầu, khí, than đá và các loại khoáng sản khác; được coi là kho báu của quốc gia này. Suốt nhiều năm qua, tình trạng bị bỏ rơi và kém phát triển của khu vực này đang trở thành nơi nhạy cảm chính trị, kinh tế nhất của Nga. Đồng thời, Nga chú trọng đẩy mạnh quan hệ song phương với nhiều quốc gia quan trọng tại khu vực này, trong đó Trung Quốc, Ấn Độ, Nhật Bản, ASEAN... là những chủ thể được quan tâm đặc biệt.

Với thế mạnh về nguồn năng lượng, tập trung nhiều tại Siberi và Viễn Đông, Nga đã, đang và sẽ phát huy “vũ khí” chiến lược này nhằm củng cố và hội nhập sâu hơn vào

không gian kinh tế Châu Á-Thái Bình Dương.

Hiện nay, năng lượng vẫn là một nhân tố quan trọng định hình tương lai của thế giới. Dự báo của đại biểu Nga tại Hội đồng Kinh tế-Xã hội Liên hợp quốc ở Châu Á-Thái Bình Dương (ESCAP) cho thấy, thị phần của các nước Châu Á-Thái Bình Dương trong dầu mỏ xuất khẩu của Nga có thể tăng từ 3% vào cuối thập niên thứ nhất thế kỷ XXI lên 30% vào năm 2020²⁶. Đây sẽ là một đóng góp quan trọng của Nga trong vấn đề đảm bảo an ninh năng lượng tại Châu Á-Thái Bình Dương. Đồng thời với việc tạo dựng một mạng lưới thống nhất ở Đông Xibêri và Viễn Đông cho hoạt động sản xuất, vận chuyển khí gas và cung cấp khí để xuất khẩu vào thị trường các nước Châu Á-Thái Bình Dương, ngành công nghiệp khí của Nga cũng góp phần làm cho triển vọng hợp tác năng lượng với các nước Châu Á-Thái Bình Dương trở nên sáng lạn hơn.

Tuy nhiên, vũ khí chiến lược năng lượng của Nga cũng sẽ có những tác động nhất định đến triển vọng địa - chính trị, địa - kinh tế tại khu vực này. Có những thuận lợi và thách thức cho các nước trong khu vực trước “Đại kế hoạch châu Á” của Nga, đặc biệt trong vấn đề năng lượng. Các nước trong khu vực, trong đó có Việt Nam, cần nắm bắt được xu thế này để có đối sách phù hợp, hạn chế thách thức, lợi dụng tốt khả năng để đạt được những mục đích chính trị, kinh tế tối đa cho mình.

²⁵ <http://nghien cucubien dong.vn/tin-ncbd/2547-thoa-tuan-cua-gazprom-ban-dap-cua-nga-o-bien-dong>

²⁶ Vitaly Naumkin, *sđđ*.